

Autoreferat do przewodu habilitacyjnego

1. Imię i nazwisko

Igor Kraszewski

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytuł rozprawy doktorskiej.

a) **magister historii, Wydział Historyczny, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1999;**

magister europeistyki, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2000;

b) **doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza i Université Versailles-Saint-Quentin-en-Yvelines w systemie co-tutell, 2003 rok; tytuł rozprawy doktorskiej: *Problem elekcji vivente rege za panowania Jana II Kazimierza (1648-1668) [Le problème de l'élection vivente rege dans la République nobiliaire de Pologne. L'exemple de règne de Jean II Casimir (1648-1668)]*;**

promotorzy: prof. dr hab. Chantal Grell (UVSQ); prof. dr hab. Maciej Serwański (UAM);

recenzenci: prof. dr hab. Giuliano Ferretti, prof. dr hab. Marian Drozdowski.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych

a) **lata 1999-2003 – studia doktoranckie na Wydziale Historycznym UAM w Poznaniu, Instytut Historii UAM.**

b) **od 2003 roku – stanowisko adiunkta, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Historii UAM.**

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) Tytuł osiągnięcia naukowego:

Dwór i społeczeństwo szlacheckie między Rzeczpospolitą a Francją w XVII wieku.

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, nazwa wydawnictwa, rok wydania)

1. *Rokosz Lubomirskiego. Tło konfliktu wewnętrznego w Rzeczypospolitej XVII wieku, w: Bitwa pod Mątwami 1666. Historia i pamięć*, red. T. Łaszkiwicz, Inowrocław 2017, s. 13-36.

2. *Dynastia a Państwo. Tożsamość i rozbieżność polityki na przykładzie Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza*, w: *Spory o państwo w dobie nowożytnej. Między*

- racją stanu a partykularyzmem*, red. Z. Anusik, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź **2007**, s. 121-132;
3. *Antykrólewskie działania Jerzego Lubomirskiego w oczach Francji (1660-1664)*, w: *Król a prawo stanów do oporu*, Red. Mariusz Markiewicz, Edward Opaliński, Ryszard Skowron, Zamek Królewski na Wawelu, Kraków **2010**, s. 259-270. ISBN 978-83-61866-16-9.
  4. *L'élection vivente rege en Pologne aux XVIe et XVIIe siècles: l'effondrement d'un événement fondateur?*, w: *Explorations de la mémoire collective. Grands événements et mythes des origines. Actes du XIe colloque franco-polonais de l'Université Adam Mickiewicz de Poznań et de l'Université Marc Bloch de Strasbourg*, Presses Universitaires de Strasbourg, **2004**, s. 35-47.
  5. *Between politics and science: Pierre des Noyers – a correspondent of Johannes Hevelius at the Polish court* w: *Johannes Hevelius and His World. Astronomer, Cartographer, Philosopher and Correspondent*, ed. Richard L. Kremer, Jarosław Włodarczyk, *Studia Copernicana XLIV*, Warsaw **2013**, s. 213-229 (we współautorstwie z Chantal Grell; mój wkład polegał na kwerendzie archiwalnej i literaturowej oraz napisaniu całości tekstu, szacuję go na 80%).
  6. *Regards sur la Pologne dans une correspondance diplomatique de Pierre des Noyers à l'époque du « déluge » suédois*, w: *France – Pologne. Contacts, échanges culturels, représentations (fin XVIe – fin XIXe siècle)*, red. J. Dumanowski, M. Figeac, D. Tollet, Champion, Paris **2016**, s. 139-161.
  7. *Stolica po raz ostatni, czyli jak Szwedzi uczynili z Poznania siedzibę dworu królewskiego*, w: *Jak Czarniecki do Poznania*, Wydawnictwo pokonferencyjne z konferencji *Jak Czarniecki do Poznania*, Poznań 26 IX 2008, Wyd. Miejskie, Poznań **2009**, s. 37-66.
  8. *Pieczęć herbowa królowej Ludwiki Marii jako zapis historii dynastycznej Gonzagów Niwernerńskich*, w: *Pieczęcie herbowe – herby na pieczęciach*, red. Zenon Piech i Wojciech Drelicharz, DiG, Warszawa **2011**, s. 87-108.
  9. *Les mariages entre l'aristocratie et la noblesse française et polonaise au XVIIe siècle. Le problème d'égalité sociale des époux*, w: *Noblesse française et noblesse polonaise. Mémoire, identité, culture XVIe-XXe siècles*, red. J. Dumanowski i M. Figeac, Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, Pessac **2006**, s. 315-326.
  10. *Les mariages entre la noblesse polonaise et française au XVIIIe siècle*, w: *Le rayonnement français en Europe centrale du XVIIe siècle à nos jours*, Centre d'Etudes des Mondes Moderne et Contemporain, red. Olivier Chaline, Jarosław Dumanowski, Michel Figeac, Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, Pessac, **2009**, s. 241-258.
  11. *La société des princes aux XVIIIe-XXe siècles*, w: *Religion et nation. Entre l'universel et les particularismes. Actes du XIVe colloque Poznań-Strasbourg*, red. M. Forycki i M. Serwański, Instytut Historii UAM, Poznań **2008**, s. 165-177.

- c) Omówienie celu naukowego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Na badania tematu *Dwór i społeczeństwo szlacheckie między Rzeczpospolitą a Francją w XVII wieku* składa się jedenaście artykułów napisanych przeze mnie w latach 2004-2017. Zasadniczym obszarem moich poszukiwań są dzieje Rzeczypospolitej w stuleciu XVII, czyli stuleciu przejściowym między docenianą epoką jagiellońską, a trudnymi i zakończonymi katastrofą państwowości czasami saskimi i stanisławowskimi. Okres ten jawi się, z pewnych punktów widzenia słusznie, jako czas przejściowy, w pewnym sensie gorszy wiek XVI albo lepszy wiek XVIII, czas, w którym rozmaite pozytywne zjawiska z okresu poprzedzającego ulegają degeneracji lub zanikają, natomiast rozmaite negatywne zjawiska z okresu następującego rozpoczynają swą niszczącą egzystencję. Dlatego to wiek XVII był od dawna przedmiotem zainteresowania historyków szukających źródeł różnych istotnych zjawisk i punktów zwrotnych w dziejach państwa polsko-litewskiego. Zwrócono przy tym szczególną uwagę na panowanie Jana Kazimierza, którego burzliwe koleje pozwoliły upatrywać w nim (symbolicznie) *Initium Calamitatis Regni*. Postaje oczywiście pytanie, czy słusznie, a także – z jakiej perspektywy dokonujemy oceny. Z tego powodu ważna jest refleksja historyczna wokół wydarzeń, postaci i rozmaitych fenomenów tego czasu.

Tłem dla innych ocen wydaje się przede wszystkim zrozumienie mechanizmów i uwarunkowań, które musieli uwzględniać ówcześni protagoniści. Chodzi tu przede wszystkim o samą formę państwa i związane z nią mechanizmy władzy. Wydaje się ważne przypomnienie, że nie (dyskusyjne, ale na pewno przydatne do ukazania pewnych aspektów rzeczywistości staropolskiej) pojęcia demokracji szlacheckiej czy oligarchii magnackiej, ale konstrukt monarchii mieszanej najlepiej wyjaśnia trudności sprawowania władzy w Rzeczypospolitej. Zagadnieniu temu poświęciłem tekst *Rokosz Lubomirskiego. Tło konfliktu wewnętrznego w Rzeczypospolitej XVII wieku* (w: *Bitwa pod Mątwami 1666. Historia i pamięć*, red. T. Łaskiewicz, Inowrocław 2017, s. 13-36). Staralem się tam pokazać, w jaki sposób wymagający delikatnej równowagi ustrój mieszany naruszał ambicje osobiste i grupowe, a także instrumentalne traktowanie prawa i polityki.

Innym aspektem tego samego sporu było napięcie między interesem dynastycznym a interesem państwa. W artykule *Dynastia a Państwo. Tożsamość i rozbieżność polityki na przykładzie Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza* (w: *Spory o państwo w dobie nowożytnej. Między racją stanu a partykularyzmem*, red. Z. Anusik, Wydawnictwo

Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007, s. 121-132) zająłem się przeszkodami, jakie w systemie elekcyjnym monarchii mieszanej napotykał król, próbujący – po części zgodnie z oczekiwaniami społeczeństwa – prowadzić politykę dynastyczną i typowo funkcjonujący dwór. Wspomniana typowość jest ważna, ponieważ akurat za czasów Jana Kazimierza mocnym odniesieniem stał się dwór, polityka i kultura Francji. Dlatego interesujące wydało się zbadanie relacji między Rzeczpospolitą a Francją w tym okresie, a szczególnie działań dyplomacji francuskiej. Centralna rola przypada oczywiście królowej Ludwice Marii, ale także jej otoczeniu. Na przypomnienie i docenienie zasługuje postać jej sekretarza, Piotra des Noyers. Postać o niezwyklej, wielowątkowej aktywności, łączącej politykę z badaniami naukowymi, z typowym dla XVII wieku przekazem informacji naukowych, z gigantyczną epistolografią. Spojrzenie Francuza (choć osiadłego nad Wisłą) oraz dyplomacji francuskiej było warte przeanalizowania z punktu widzenia ich zrozumienia dla spraw Rzeczypospolitej, adekwatności ocen i możliwości podjęcia sensownych działań. Poświęciłem temu kilka tekstów. Po pierwsze: *Antykrólewskie działania Jerzego Lubomirskiego w oczach Francji (1660-1664)* (w: *Król a prawo stanów do oporu*, Red. Mariusz Markiewicz, Edward Opaliński, Ryszard Skowron, Zamek Królewski na Wawelu, 2010, s. 259-270), gdzie pokazywałem, jak dyplomaci francuscy (głównie Antoni de Lumbres oraz Hugo de Lionne) postrzegali wydarzenia poprzedzające rokosz Lubomirskiego. Było to ważne o tyle, że determinowało kierunki działań kardynała Mazariniego i Ludwika XIV, które z kolei musiał uwzględniać dwór polski i polscy stronnicy Francji. Tło historyczno-prawne wydarzeń z czasów Jana II Kazimierza starałem się omówić w artykule: *L'élection vivente rege en Pologne aux XVIe et XVIIe siècles: l'effondrement d'un événement fondateur?* (w: *Explorations de la mémoire collective. Grands événements et mythes des origines. Actes du XIe colloque franco-polonais de l'Université Adam Mickiewicz de Poznań et de l'Université Marc Bloch de Strasbourg*, Presses Universitaires de Strasbourg, 2004, s. 35-47). Rozprawka ta wydaje się ważna o tyle, że precedens elekcji *vivente rege*, tak w Polsce, jak poza jej granicami, odegrał zdumiewająco nikłą rolę w (przywiązanej przecież do prawa przodków) Rzeczypospolitej. Dogodna konstrukcja prawna, która we Francji czy Danii doprowadziła do ustabilizowania tronu dziedzicznego, w Rzeczypospolitej nie przyniosła efektów, stając się niechętnie wspomnianym wyjątkiem.

Samemu Piotrowi des Noyers poświęciłem dwa ważne teksty: *Between politics and science: Pierre des Noyers – a correspondent of Johannes Hevelius at the Polish court* (w: *Johannes Hevelius and His World. Astronomer, Cartographer, Philosopher and Correspondent*, ed. Richard L. Kremer, Jarosław Włodarczyk, *Studia Copernicana* XLIV,

Warsaw 2013, s. 213-229, we współautorstwie z Chantal Grell) oraz *Regards sur la Pologne dans une correspondance diplomatique de Pierre des Noyers à l'époque du « déluge » suédois* (w: *France – Pologne. Contacts, échanges culturels, représentations (fin XVIe – fin XIXe siècle)*, red. J. Dumanowski, M. Figeac, D. Tollet, Paryż 2016, s. 139-161). Piotr des Noyers pozostaje wciąż postacią oczekującą na swoją monografię drukowaną. Szczególnie ważna była jego rola jako pośrednika między uczonymi francuskimi a gdańskim astronomem, czy szerzej, środowiskiem naukowym w Polsce. Udało się pokazać, w jaki sposób siedemnastowieczny dworzanin i dyplomata łączył ze swymi sekretarskimi obowiązkami prace naukowe (także badawcze!) oraz propagację nowych idei i danych obserwacyjnych. W przypadku tego drugiego tekstu przeanalizowano ważną kwestię przenikania wykształcenia o charakterze literackim i artystycznym do tekstów politycznych i naukowych.

Postać uczonego sekretarza występuje także w tekście omawiającym z lokalnej perspektywy wydarzenia z lat 1657-1658, kiedy dwór królewski przebywał (z przerwami) w Poznaniu – *Stolica po raz ostatni, czyli jak Szwedzi uczynili z Poznania siedzibę dworu królewskiego* (w: *Jak Czarniecki do Poznania*, Wydawnictwo pokonferencyjne z konferencji *Jak Czarniecki do Poznania*, Wyd. Miejskie, Poznań 2009, s. 37-66). Również w tym opracowaniu udało się wydobyć mniej oczywiste aspekty działalności sekretarza królowej, jak np. pierwsze pomiary temperatury powietrza w Wielkopolsce czy historię sprowadzenia zegarów wahadłowych nad Wartę. Naukowe kontakty Piotra des Noyers, zwłaszcza długoletnia korespondencja z Janem Heweliuszem, stały się przedmiotem badań międzynarodowego zespołu wydającego listy gdańskiego astronoma pod auspicjami Międzynarodowej Akademii Historii Nauki i kierownictwem prof. Chantal Grell – jest to ostatnia niewydana korespondencja naukowa XVII-wiecznej *République des Lettres*. Zostałem włączony do prac nad dwoma tomami zawierającymi korespondencję z Piotrem des Noyersem, które mają się ukazać w ciągu najbliższych czterech lat, natomiast aktualnym pokłosiem tych prac jest tłumaczona przeze mnie z języka francuskiego i wydana pod moją redakcją naukową biografia Jana Heweliusza autorstwa prof. Chantal Grell.

W powyższych opracowaniach pojawia się oczywiście postać królowej Ludwiki Marii, inicjatorce i (niezbyt szczęśliwej) wykonawczynie wielu kluczowych planów politycznych z czasów ostatniego Wazy. Studiując wielorakie aspekty jej biografii zwróciłem uwagę na tradycję dynastyczną, w jakiej została wychowana, przy czym punktem wyjścia do jej przedstawienia stała się sfera ikonograficzna, a ściślej biorąc heraldyczna. Rezultatem niepodejmowanych wcześniej systematycznie badań nad sfragistyką królowej jest artykuł *Pieczęć herbowa królowej Ludwiki Marii jako zapis historii dynastycznej Gonzagów*

Niwerneńskich (w: *Pieczenie herbowe – herby na pieczęciach*, red. Zenon Piech i Wojciech Drelicharz, DiG, Warszawa 2011, s. 87-108). Heraldyka i sfragistyka są tu zarazem przedmiotem badań, jak podstawą do ukazania wartości, jakimi kierowała się królowa i okoliczności, które chciała i musiała uwzględniać (np. walki o spadek Gonzagów we Francji). Zaletą tej rozprawki jest rozpoznanie przemyślanego, mocno uwarunkowanego historycznie doboru herbów i tytułów, wyrażającego wiele zasadniczych wątków programu politycznego królowej.

Zainteresowanie problematyką polskiej i francuskiej szlachty jest bardzo obszernym polem moich dociekań, przy czym szczególnie wiele uwagi poświęciłem zagadnieniom genealogii, małżeństw, polityki dynastycznej i rodzinnej. Związki z Francją stały się ważnym nurtem tychże badań. Efektem tego były dwa teksty: *Les mariages entre l'aristocratie et la noblesse française et polonaise au XVIIe siècle. Le problème d'égalité sociale des époux* (w: *Noblesse française et noblesse polonaise. Mémoire, identité, culture XVIe-XXe siècles*, red. J. Dumanowski i M. Figeac, Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, Pessac 2006, s. 315-326) oraz *Les mariages entre la noblesse polonaise et française au XVIIIe siècle* (w: *Le rayonnement français en Europe centrale du XVIIe siècle à nos jours*, Centre d'Etudes des Mondes Moderne et Contemporain, red. Olivier Chaline, Jarosław Dumanowski, Michel Figeac, Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, Pessac, 2009, s. 241-258). Omówione w nich zostały związki małżeńskie między szlachtą polską i francuską w XVII i XVIII wieku, z ukazaniem politycznego i społecznego tła tychże – bardzo wyraźnie przy tym wystąpiła różnica między sterowaną odgórnie serią małżeństw XVII-wiecznych a ich późniejszymi kontynuacjami, gdzie górę wzięły zdecydowanie partykularne rachuby. Kolejnym artykułem rozwijającym podjęte tam wątki był tekst *La société des princes aux XVIIIe-XXe siècles* (w: *Religion et nation. Entre l'universel et les particularismes. Actes du XIVe colloque Poznań-Strasbourg*, red. M. Forycki i M. Serwański, Instytut Historii UAM, Poznań 2008, s. 165-177). Rozważałem w nim, wykorzystując pojęcie zastosowane przez Luciena Bély'ego (społeczność książąt, *société des princes*), w jaki sposób polskie elity uczestniczyły w europejskiej społeczności książąt, przy czym, aczkolwiek głównym polem poszukiwań był wiek XVIII i późniejsze, analizy siłą rzeczy objęły także XVII, a nawet XVI i XV stulecie.

Obecnie kontynuuję badania wokół królowej Ludwiki Marii, jej otoczenia oraz relacji polsko-francuskich (m.in. przyjęta do druku została edycja korespondencji królowej z księżną kurlandzką Ludwiką Karoliną (z komentarzem), przygotowuję też edycję korespondencji królowej z Janem II Kazimierzem). W dalszej perspektywie dotychczasowe prace pozwolą na napisanie solidnej monografii Ludwiki Marii, uwzględniającej zarówno francuskie, jak

polskie aspekty jej biografii. Ważną częścią prac nad uwarunkowaniami polityki królewskiej jest przygotowywana edycja akt sejmikowych średzkiej z czasów Władysława IV i Jana II Kazimierza. Wiąże się ona także z pracami nad społeczeństwem szlacheckim, których rezultatem jest rozbudowująca się elektroniczna baza danych genealogicznych i prozopograficznych szlachty, zwłaszcza wielkopolskiej (aktualnie ponad 80.000 osób dla okresu XVI-XVIII wieku). Stanowi ona podstawę dalszych studiów i pisanej aktualnie monografii o szlachcie urzędniczej w Wielkopolsce siedemnastowiecznej.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych).

Wspomniany wyżej tekst o sfragistyce królowej Ludwiki Marii wskazuje na równoległy kierunek moich zainteresowań badawczych, związanych z ikonosferą. Epoka nowożytna stanowi wdzięczne, choć niełatwe pole dociekań w tej dziedzinie, głównie z uwagi na wysoce perswazyjny charakter ikonograficznej retoryki. Stąd analizy poszczególnych obiektów i zespołów, którymi się zająłem. Pozostając w obszarze poznańskim, zaproponowałem interpretację zespołu malowideł sklepiennych z dawnego kościoła kolegium jezuickiego w stolicy Wielkopolski, jako syntezy międzynarodowej wizji katolicyzmu z wyobrażeniami lokalnymi, acz nie prowincjonalnymi (*Le programme idéologique de l'église du collège jésuite de Poznań dans la première moitié du XVIIIe siècle*, w: *Stratégies de la Contre-Réforme en France et en Pologne*, red. Ch. Grell, M. Serwański, I. Kraszewski, Instytut Historii UAM, Poznań 2006, s. 161-172). Jej ważnym aspektem jest dostrzeżenie sposobu wykorzystywania historii Polski jako kanwy bardzo interesującej narracji uniwersalistycznej i metafizycznej, w duchu barokowej teorii afektów. Zagadnienie relacji między uniwersalistycznym a lokalnym obliczem religii analizowałem także na podstawie pism Stanisława Hozjusza, publikując tekst: *Religion universelle et religions nationales, catholicisme et protestantisme dans les écrits polémiques de Stanislas Hosius* (w: *Conscience nationale, État et religions. Actes du XIIIe Colloque franco-polonais de l'Université Adam Mickiewicz de Poznań et de l'Université Marc Bloch de Strasbourg, 14-16 octobre 2004* Strasbourg, red. P. Werly, Presses Universitaires de Strasbourg, Strasbourg 2008, s. 11-21).

Innym przykładem analiz ikonograficznych jest napisany wspólnie z Maciejem Foryckim artykuł *Portret sarmaty oświeconego* (*Barok. Historia-Literatura-Sztuka*, XI/1 (21) 2004, Wyd. Neriton, Warszawa 2004, s. 87-104). Dokonałiśmy tam rozbioru i interpretacji graficznego wizerunku Michała Wielhorskiego, kuchmistrza wielkiego litewskiego, ukazując

mniej oczywiste (np. muzyczne) wątki jego działalności, a szczególnie paradoksalną syntezę jego poglądów politycznych (republikańskich w ówczesnym sensie słowa) z całkowicie kosmopolitycznym i arystokratycznym imaginariem. Zainteresowanie ikonografią przełożyło się także na udział w przedsięwzięciach edukacyjnych (*Dzielo sztuki jako źródło historyczne*, w: « Powtórka przed... » II Spotkania z historią dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, red. J. Dobosz, D. Konieczka-Śliwińska, Poznań 2008, s. 124-126 (konspekt warsztatów)).

Zainteresowanie kulturą dworską i ikonografią doprowadziło do zetknięcia się ze wspomnianą wyżej teorią afektów, która znalazła swój szczególny oddźwięk w muzyce nowożytnej. Łatwiejszym dla historyka – dzięki librettom – polem analiz jest rzecz jasna teatr muzyczny. Materialnym rezultatem tych zainteresowań (prócz dydaktyki) stał się artykuł napisany przy współpracy Ewy Schreiberówny *Les jeux de Haendel. L'opéra au XVIIIe siècle. Entre divertissement et éducation* (w: *Jeux et sports de la Renaissance à nos jours*, red. M. Forycki, A. Jakuboszczak i M. Serwański, Instytut Historii UAM, Poznań 2013, s. 107-123). Artykuł ten porusza na detalicznym materiale źródłowym (tekstach i partyturach) poważną problematykę teorii i praktyki oddziaływania barokowych dzieł sztuki (tu operowej) na odbiorcę. Ważny jest, wyeksponowany w tytule tomu, wątek edukacyjny, rozważany jednak z perspektywy społecznej. Tematyce edukacji poświęciłem też tekst: *L'école cracovienne des Soeurs de la Présentation et la noblesse polonaise aux XVIIe-XVIIIe siècles* (w: *L'Éducation des jeunes filles nobles en Europe XVIIe-XVIIIe siècles*, red. C. Grell i A. Ramière de Fortanier, Presses de l'Université Paris-Sorbonne, 2004, s. 87-98). Zajmuje się on nie tyle dziejami szkoły sióstr prezentek, ile ich związkami ze społeczeństwem szlacheckim.

Nawiązaniem do problematyki miejsca i struktury szlachty w konstrukcji Rzeczypospolitej stał się istotny tekst *La création de l'aristocratie polonaise – les titres honorifiques et leur réception dans la société nobiliaire égalitaire. Les débuts difficiles* (w: *Polska-Francja-Europa. Studia z dziejów Polski i stosunków międzynarodowych*, red. Maciej Forycki, Agnieszka Jakuboszczak, Jan Jurkiewicz, Igor Kraszewski, Mikołaj Pukianiec, Poznań 2011, s. 639-649). Podjąłem w nim studia nad rozproszonym materiałem do ważnego zagadnienia początków (prób) prawnego rozwarstwiania szlachty polskiej; w moim przekonaniu udało mi się zaproponować ciekawą interpretację kilku dotąd niezauważonych relacji kronikarskich (m.in. Jana Długosza). W dalszych studiach skupiałem swą uwagę na podobnej problematyce, czasem w ujęciu bardziej detalicznym (*Hrabiowie Olizarowie Wolczkiewiczowie w Wielkopolsce – preludium siedemnastowieczne?* w: *Wokół Wielkiego Księstwa Litewskiego i jego tradycji*, red. B. Manyś i M. Zwierzykowski, Poznań 2016, s.

289-297), czasem szerszym, jak wspomniany wyżej tekst *La société des princes aux XVIIIe-XXe siècles*.

Szczególnym rezultatem tych badań były studia o charakterze prozopograficznym i biografistycznym. Napisałem dwa autorskie hasła dotyczące szlachty wielkopolskiej do Polskiego Słownika Biograficznego (*Szoldrski Maciej h. Łódzia (ok.1582-1626/1627)*, Polski Słownik Biograficzny, t. XLVIII/4 (199), Warszawa-Kraków 2013, s. 520-521; oraz *Szoldrski Stanisław h. Łódzia (†1645)*, Polski Słownik Biograficzny, t. XLVIII/4 (199), Warszawa-Kraków 2013, s. 522-523), a wspólnie z Michałem Zwierzykowskim także jeden obszerny biogram biskupa Mikołaja Świącickiego, gdzie najintensywniej zająłem się wczesnymi latami i karierą kościelną biskupa (*Świącicki Mikołaj Stanisław h. Jastrzębiec (ok.1640 – 1707), biskup kijowski, biskup poznański, opat trzemeszeński*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. LI/3 z.210, Warszawa-Kraków 2017, s. 459-466). Potrzebnym i materiałowo obfitym efektem prac nad szlachtą siedemnastowieczną stał się też artykuł zbierający kilkuset deputatów do Trybunału Koronnego z lat 1626-1646 (*Deputaci do Trybunału Koronnego w latach 1626-1646. Przyczynek prozopograficzny*, w: „*Trzeba dyscypliny – bez niej nie da się pasji składnie wyrazić...*”. *Studia z dziejów nowożytnych*, Poznań 2012, s. 229-271). Wykorzystano w nim materiały rękopiśmienne z Biblioteki Kórnickiej PAN oraz literaturę genealogiczną, dzięki czemu udało się dokonać wielu szczegółowych rozstrzygnięć prozopograficznych, bardzo potrzebnych przy pracach nad XVII-wiecznym społeczeństwem szlacheckim, a także wyjaśnić niektóre aspekty funkcjonowania Trybunału.

Wyrazem poszukiwań genealogicznych stały się też liczne opracowania tablic genealogicznych (pełnych lub w wyborze) do rozmaitych publikacji (*Tablica genealogiczna rodziny Sobockich h. Nałęcz*, w: P. Stróżyk, *O potrzebie i możliwościach badań nad herbami złożonymi. Uwagi na przykładzie ikonograficznych źródeł heraldycznych z Wielkopolski*, w: *Ad fontes. O naturze źródła historycznego*, red. F. Rosik, P. Wiszewski, Wrocław 2004, s. 216; *Généalogie simplifiée des Radziwiłł (XVIe-XVIIIe siècles)*, w: *Stratégies de la Contre-Réforme en France et en Pologne*, red. Ch. Grell, M. Serwański, I. Kraszewski, Instytut Historii UAM, Poznań 2006, tabl. gen., s. 102; *Uwagi do tablic genealogicznych oraz Tablice genealogiczne (I-V)* w: Z. Szultka, A. Kamieński, G. Kucharczyk, D. Łukasiewicz, B. Wachowiak, *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701-1806)*, red. B. Wachowiak, Wyd. Poznańskie, Poznań 2010, s. 983-985 (*Uwagi*), V tablic m. s. 986 a 987; *Tablice genealogiczne. Objaśnienia*, w: *Jadwiga Zamoyska. Między Londynem a Stambulem. Wspomnień część II*, red. E. Bątkiewicz-Szymanowska, M. Biniś-Szkopek, Kórnik 2014, s. 269-270 i tabl. I-V). Specjalnym wyrazem tych prac stał się artykuł *Powiązania dynastyczne*

Piastów wielkopolskich, w: *Przemysłowie wielkopolscy od księcia dzielnicowego do króla Polski*, red. H. Kóčka-Krenz, Poznań 2008, s. 55-65, wraz z elektroniczną, interaktywną tablicą genealogiczną, mieszczącą wstęp merytoryczny, 65 biogramów władców i bibliografię. Bardziej klasyczną postać miały dwa hasła autorskie do polskiej edycji *Encyclopaediae Britannicae*, dotyczące dynastii europejskich. W tych bardzo obszernych hasłach monograficznych omówiłem dzieje czterech dynastii andegawieńskich (z odgałęzieniami) oraz trzech dynastii walezyjskich (z odgałęzieniami) – t. 45, Poznań 2005, hasło autorskie «Walezjusze», s. 146-161, 4 tabl. gen.; t. 49-suplement, Poznań 2005 hasło autorskie «Andegaweni», s. 15-37, 5 tabl. gen., bibliogr.

Również na potrzeby polskiej edycji *Britannicae* (t. 49-suplement, Poznań 2005) przygotowałem 37 haseł autorskich dotyczących heraldyki polskiej: («Awdaniec» (s. 53), «Bogoryja» (s. 87), «Bończa» (s. 94), «Ciołek» (s. 124), «Dąbrowa» (s. 144-145), «Dębno» (s. 147), «Doliwa» (s. 150), «Dołęga» (150-151), «Drogosław» (s. 154), «Dryja» (s. 154), «Gierałt» (174), «Godziemba» (s. 177-178), «Gozdawa» (s. 179), «Gryf» (s. 184), «Grzymała» (s. 189-190), «Janina» (s. 212), «Jastrzębiec» (s. 215), «Jeleń» (s. 216), «Jelita» (s. 217), «Junosza» (s. 219), «Korab» (s. 232-233), «Korczak» (s. 233), «Korybut» (s. 234), «Kościeszka» (s. 236), «Leliwa» (s. 256), «Leszczyc» (s. 258), «Lis» (s. 261-262), «Lubicz» (s. 265), «Łabędź» (s. 267), «Łódzia» (s. 269), «Nałęcz» (s. 291-292), «Nieczuja» (s. 296), «Niesobia» (s. 296-297), «Nowina» (s. 301), «Odrowąż» (s. 306), «Ogończyk» (s. 307), «Oksza» (s. 308)).

Związane jest to z obszarem badań już sygnalizowanym przy sfragistyce królewskiej czy prozopografii szlacheckiej, mianowicie z heraldyką. Oprócz licznych szczegółowych rozstrzygnięć zawartych w powyższych pracach (m.in. herby deputatów do Trybunału) znaczną uwagę poświęciłem heraldyce uniwersyteckiej, a zwłaszcza tradycjom heraldycznym i szerzej – ikonograficznym – szkół wyższych w Poznaniu. Najciekawsze rezultaty tych prac znalazły się w publikacjach napisanych we współpracy z prof. Pawłem Stróżykiem: *Tradycje heraldyczne akademickiego Poznania* (w: *Vivat Academia! 400 lat tradycji akademickich Poznania*, Poznań 2012, s. 113-129) – tu bardziej kompleksowo; *Znaki i symbole Uniwersytetu Poznańskiego w okresie międzywojennym* (w: *Znaki i symbole w przestrzeni publicznej. Od średniowiecza do czasów współczesnych*, red. A. Jaworska, R. Jop, K. Madejska, Warszawa 2016, s. 77-99) – tu bardziej szczegółowo; wreszcie *Herb i chorągiew Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, Poznań 2011 (tu z pozycji bardziej użytkowej). Jeszcze jeden tekst dotyczący historii uniwersyteckiej Poznania zasługuje tu na wspomnienie, mimo niepozornego, sprawozdawczego tytułu. Jest to obszerny artykuł:

Historia Studenckiego Kola Naukowego Historyków im. Gerarda Labudy przy Instytucie Historii UAM. Lata 2006-2016 (w: *Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach 2006-2016*, red. J. Dobosz, D. Konieczka-Śliwińska, P. Matusik, Poznań 2016, s. 187-247). Rekonstrukcja tak zdawałoby się bliskiej historii okazała się potężnym wyzwaniem źródłowym i warsztatowym, ale jej rezultaty mogą się okazać ważne i zajmujące zarówno dla badaczy życia uniwersyteckiego w tym okresie, jak dla biografistów, historyków edukacji, czy nawet życia codziennego.

Prace poświęcone historii i heraldyce uczelni poznańskich stanowią część rozleglejszych badań nad przeszłością nowożytnej Wielkopolski. Zaproszony do inauguracyjnego wystąpienia na konferencji w 2011 r. spróbowałem dać wieloaspektową syntezę sytuacji Poznania i Wielkopolski na przełomie XVI i XVII wieku (*Wielkopolska i Poznań na przełomie XVI i XVII wieku*, w: *Wokół jezuickiej fundacji uniwersytetu z 1611 roku*, red. D. Żołędź-Strzelczyk, Rafał Witkowski, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 2011, s. 15-37). Wartościowym opracowaniem stał się też poświęcony epoce nowożytnej rozdział (napisany wspólnie z Michałem Zwierzykowskim) omawiający dzieje podpoznańskiego Kicina (*Dzieje Kicina w czasach nowożytnych (XVI-XVIII wiek)*, w: *Kicin przez wieki. Historia wsi na obrzeżach aglomeracji poznańskiej*, red. W. Tyborowski, Czerwonak 2016, s. 57-110). Warto podkreślić, że do przygotowania tej publikacji przeprowadziłem szeroką kwerendę w źródłach, szczególnie kościelnych, ale także w materiale ikonograficznym. Rezultatem były liczne niezwykle odkrycia, ukazujące w nowym świetle dzieje mało znaczącej miejscowości (m.in. późnobarokowe założenie ogrodowe).

Wśród prac, jakie podejmowałem znalazły się także rozmaite przedsięwzięcia edytorskie. Prócz włączenia do przygotowania edycji korespondencji Jana Heweliusza znalazłem się także w zespole opracowującym edycje akt sejmikowych z czasów Wazów. Po pierwsze, jako kierownik grantu NPRH nr 11H 12 0514 81 (*Edycja źródłowa: Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1632-1668 (panowanie Władysława IV i Jana II Kazimierza)*), a następnie jako wykonawca w granicy NPRH nr 1H 17 0445 84 (*Akta sejmikowe województwa łęczyckiego do 1695 r. Druk trzech tomów akt sejmikowych województwa belskiego z lat 1572-1668, 1669-1717, 1718-1772*) pod kierownictwem Roberta Kołodzieja.

Od 2014 roku współpracowałem przy redakcji pamiętników generalowej Jadwigi z Działyńskich Zamoyskiej (do których m.in. przygotowałem tablice genealogiczne), natomiast w 2017 roku ukazały się wspomnienia jej córki, Marii Zamoyskiej, które współredagowałem (*Maria Zamoyska. Wspomnienia*, red. M. Biniaś-Szkopek, I. Kraszewski, K. Rataj, Kórnik

2017, ss. 1-272, ze *Wstępem i notą edytorską*, s. 5-21). Z działaniami tego rodzaju miałem do czynienia już wcześniej, kiedy zostałem poproszony o napisanie wstępów do reedycji *Pamiętników J.Ch. Paska* oraz *Opisu obyczajów J. Kitowicza* (*Wstęp* w: Jędrzej Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, seria *Kroniki Polskie*, Oficyna Wydawnicza FOKA, Wrocław 2010, t. I, s. V-XIV; *Wstęp* w: Jan Chryzostom Pasek, *Pamiętniki*, seria *Kroniki Polskie*, Oficyna Wydawnicza FOKA, Wrocław 2010, t. I, s. V-XIV). Byłem też współredaktorem tomu *Polska-Francja-Europa. Studia z dziejów Polski i stosunków międzynarodowych* (red. Maciej Forycki, Agnieszka Jakuboszczak, Jan Jurkiewicz, Igor Kraszewski, Mikołaj Pukianiec, Poznań 2011, ss. 793) oraz współpracowałem przy redakcji zbioru *Stratégies de la Contre-Réforme en France et en Pologne* (red. Ch. Grell, M. Serwański, I. Kraszewski, Instytut Historii UAM, Poznań 2006, ss. 184).

Na osobną wzmiankę zasługują podjęte przeze mnie prace translatorskie. Ich pierwszym owocem była publikacja dotycząca historii i duchowości zakonu kartuzów (*Żywa tradycja. Święty Bruno i kartuzi*, przekład z j. franc., b.m.w. 2005, s. 1-31), o charakterze popularyzatorskim, choć obfita faktograficznie. Najważniejszym wyzwaniem i osiągnięciem translatorskim stało się tu tłumaczenie i redakcja naukowa biografii Jana Heweliusza, pióra Chantal Grell (Ch. Grell, *Jan Heweliusz i jego czasy*, Warszawa-Gdańsk 2016, ss. 224; tamże: *Od tłumacza* s. 19-22). Jest to część pierwszego tomu (prolegomenów) edycji korespondencji Jana Heweliusza, wieloletniego międzynarodowego przedsięwzięcia, w którym biorę udział. Studia nad ikonosferą oraz heraldyką uniwersytecką, a także akademickimi tradycjami Poznania przyniosą w ciągu najbliższych miesięcy zbiór studiów obejmujących te zagadnienia od XVI wieku do współczesności. Trwają również długoletnie, zespołowe badania sfragistyczne, prowadzone nad zbiorem odlewów z Lubinia, których pierwszym tomem będzie tom poświęcony pieczęciom biskupów.

Igor Kraszewski

Igor Kraszewski

Adam Mickiewicz University in Poznań

Autoreferat

***The court and noble society
between the Polish-Lithuanian Commonwealth
and France in the 17th century.***

My research on the subject *The court and noble society between the Commonwealth and France in the 17th century* consists of eleven articles, written from 2004 to 2017. The essential domain of my research is the history of Polish-Lithuanian Commonwealth in the 17th century, which is an intermediate century between the appreciated jaghiellonian era and the difficult time of the last three kings, terminated by a catastrophe of the state. This period is perceived – and from certain point of view not without reason – as an intermediate time, a kind of worse version of the 16th century or a kind of less corrupted 18th century, a time when various positive phenomena from the precedent period are degenerating or vanish, whereas others – negative – belonging to next period, are only beginning their harmful existence. That is why it was 17th century that was since many years an object of interest for historians searching for causes and decisive points de detour in the history of Polish-Lithuanian state. A special attention was granted to the reign of John II Casimir, because of its disturbed character, that permitted to call it (symbolically) *Initium Calamitatis Regni*. Question remains if it is a right perception and what should be a perspective, that permits these judgements. That is the reason, why historical thought around events, figures and multiple phenomena of that time is so important.

The basis for opposite opinions seems to remain especially in understanding of mechanisms and conditions, that must have been considered by 17th century protagonists. It concerns particularly the very form of state and mechanisms of power it generated. We need to recall that not the notions of noble democracy or magnate oligarchy (doubtful themselves, but certainly useful in exposing some aspects of Commonwealth's reality) but the conception of *monarchia mixta* is the best explication of difficulties in governing the Commonwealth. I analysed this question in a text: *Rokosz Lubomirskiego. Tło konfliktu wewnętrznego w Rzeczypospolitej XVII wieku* (in: *Bitwa pod Mątwami 1666. Historia i pamięć*, ed. T. Łaskiewicz, Inowrocław 2017, p. 13-36), where I sought to show, how the mixed regime that

needed a particularly delicate equilibre, was disturbed by personal or group ambitions and by instrumental treatment of law or politics.

Another aspects of the same conflict was a tension between the interests of dynasty and the interests of state. In article: *Dynastia a Państwo. Tożsamość i rozbieżność polityki na przykładzie Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza* (in: *Spory o państwo w dobie nowożytnej. Między racją stanu a partykularyzmem*, ed. Z. Anusik, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007, p. 121-132) I analysed the difficulties that – in the elective system of *monarchia mixta* – had a king, trying (partially according to the expectations of the society) to pursue his dynastic policy and a typically functioning court. The typicality I have mentioned is important because it was in times of John II Casimir, that the court, politics and culture of France become a significant point of reference. That is why it seemed interesting to study the relations between the Commonwealth and France in this time, and particularly the activities of French diplomacy. A pivotal role is played here by the queen Louise-Marie de Gonzague and her entourage. It is Peter des Noyers, her secretary, who deserves the most to be remembered and appreciated. A figure of exceptional, multiform activity, who combined politics with scientific research, with transmission of scientific data (characteristic for 17th century), with gigantic correspondence. The perspective of this French (although residing in Poland) and French diplomacy was worth analysis from the point of view of their understanding of Commonwealth's affairs, the adequacy of their judgements and possibility of organising reasonable actions. I devoted some texts to this matter. First of all: *Antykrólewskie działania Jerzego Lubomirskiego w oczach Francji (1660-1664)* (in: *Król a prawo stanów do oporu*, ed. Mariusz Markiewicz, Edward Opaliński, Ryszard Skowron, Zamek Królewski na Wawelu, 2010, p. 259-270), where I was showing how the French diplomats (Antoine de Lumbres and Hugues de Lionne mainly) have seen the events antecedent to Lubomirski's rebellion. It was important because it determined directions of politics of cardinal Mazarini and Louis XIV, that should in their turn be taken into account by Polish court and partisans of France in the Commonwealth. I tried to expose historical and political background of events from the time of John II Casimir in the article: *L'élection vivente rege en Pologne aux XVIe et XVIIe siècles: l'effondrement d'un événement fondateur?* (in: *Explorations de la mémoire collective. Grands événements et mythes des origines. Actes du XIe colloque franco-polonais de l'Université Adam Mickiewicz de Poznań et de l'Université Marc Bloch de Strasbourg*, Presses Universitaires de Strasbourg, 2004, p. 35-47). This publication seems important because the precedent of *vivente rege* election, in Poland as well as abroad, played in 17th century astoundingly faint role in the Commonwealth, so

devoted to *mos maiorum*. This useful juridical construction, that conducted to stabilisation of hereditary throne in France or in Denmark, in the Commonwealth did not bring effects, becoming an exception that was reluctantly remembered.

Peter des Noyers himself was the subject of two of my articles: *Between politics and science: Pierre des Noyers – a correspondent of Johannes Hevelius at the Polish court* (in: *Johannes Hevelius and His World. Astronomer, Cartographer, Philosopher and Correspondent*, ed. Richard L. Kremer, Jarosław Włodarczyk, *Studia Copernicana* XLIV, Warsaw 2013, p. 213-229, with a collaboration of Chantal Grell) and *Regards sur la Pologne dans une correspondance diplomatique de Pierre des Noyers à l'époque du « déluge » suédois* (in: *France – Pologne. Contacts, échanges culturels, représentations (fin XVIe – fin XIXe siècle)*, ed. J. Dumanowski, M. Figeac, D. Tollet, Paryż 2016, p. 139-161). Peter des Noyers still remains an important figure attending his printed monography. His role was particularly important as intermediary between French scholars and the astronomer from Gdańsk, or widerly speaking, scientific circles in Poland. I managed to show, how a 17th's century diplomat and courtier linked his secretarial duties to scientific work (research also!) and to disseminating a new ideas and data. In case of the second text an important question was analysed, meaning the permeation of literary and artistic education to political and scientific texts.

The figure of lettered secretary is important also in my text that described, from rather local perspective, the events from 1657-1658, when the royal court resided (with interruptions) in Poznań: *Stolica po raz ostatni, czyli jak Szwedzi uczynili z Poznania siedzibę dworu królewskiego* (in: *Jak Czarniecki do Poznania*, Wyd. Miejskie, Poznań 2009, p. 37-66). In this paper also I managed to stress less obvious aspects of queen's secretary activities, as for instance first measurements of temperature in Great Poland or the story of bringing a pendulum clock in Poland. The scientific contacts of Peter des Noyers, especially his longlasting correspondance with John Hevelius, become a main subject of research of international equipe editing the letters of Gdańsk's astronomer, patronised by International Academy of History of Sciences, and directed by prof. Chantal Grell (it remains the last non edited great scientific correspondance from the 17th century's Republic of Letters). I was engaged to contribute to two volumes of the correspondance of Hevelius with Peter des Noyers. They will be published in four years from now, but there is an actual effect of this work, that is Hevelius' biography written in French by Chantal Grell, which I translated in Polish and edited scientifically.

In works mentioned above the queen Louise Marie's figure appears, who was often an initiator and (not a very happy one) executor of many chief political stratagemes of the time of the last of Polish Vasa kings. By studying various aspects of her biography I paid much attention to the dynastic tradition in which she was educated, but the point of depart that I have choosen was the sphere of iconography, or preciselly a heraldic. The result of research that was not done systematically before is the article *Pieczęć herbowa królowej Ludwiki Marii jako zapis historii dynastycznej Gonzagów Niwerneńskich* (in: *Pieczęcie herbowe – herby na pieczęciach*, red. Zenon Piech i Wojciech Drelicharz, DiG, Warszawa 2011, p. 87-108). The heraldry and the sigillography are there in the same time subject of research and basis to demonstrate the values that inspired the queen and the circumstances she wanted and has to take into account (the quarrel for Gonzaga's heritage in France for instance). The main advantage of this analysys consist of defining a choice of coat of arms and titles carefully elaborated and deeply rooted in dynastic past, and expressing many essential themes of queen's political program.

The interest for Polish and French nobility is a large field of my work, where a special attention was attached to problems of genealogy, mariage, dynastic and familial policy. The connections with France were one of vital themes of these studies. Their results were two texts: *Les mariages entre l'aristocratie et la noblesse française et polonaise au XVIIe siècle. Le problème d'égalité sociale des époux* (in: *Noblesse française et noblesse polonaise. Mémoire, identité, culture XVIe-XXe siècles*, ed. J. Dumanowski i M. Figeac, Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, Pessac 2006, p. 315-326) and *Les mariages entre la noblesse polonaise et française au XVIIIe siècle* (in: *Le rayonnement français en Europe centrale du XVIIe siècle à nos jours*, Centre d'Etudes des Mondes Moderne et Contemporain, ed. Olivier Chaline, Jarosław Dumanowski, Michel Figeac, Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, Pessac, 2009, p. 241-258). Inside, I discussed matrimonial relations between Polish and French nobility, respceively in 17th and 18th century, with their social and political background. It showed a very clear difference between a series of marriages planned by the queen in 17th century and their continuations in the next century, when mostly private calculations were dominating.

The next article that developped these subjects was intitulated *La société des princes aux XVIIIe-XXe siècles* (in *Religion et nation. Entre l'universel et les particularismes. Actes du XIVe colloque Poznań-Strasbourg*, ed. M. Forycki i M. Serwański, Instytut Historii UAM, Poznań 2008, p. 165-177). Using the notion forged by Lucien Bély (*société des princes*) I tried to consider how the Polish elites participated in the european society of princes.

Although the main field of research was the 18th century and the following ones, my analysis inevitably touched also the 17th, and even 16th and 15th ones.

In present I continue my studies concerning the queen Louise-Marie de Gonzague, her entourage and Polish-French relations (e.g. my paper with edition of letters between the queen and Louise-Caroline duchess of Courland, with a detailed commentary, was accepted to be printed recently and I am preparing an edition of lettres from the king John II Casimir to his wife). In the future it will permit to publish a solid monography of the queen, including the French and Polish aspects of her biography as well. An important part of work about the circumstances of royal politics in the Commonwealth is the edition of documents of Środa dietiny from the time of Ladislaus IV and John II Casimir (1632-1668). It is connected with my studies relative to noble society, resulting in a electronic basis of genealogical and biographical data of the Polish nobility, especially this from Great Poland (it includes more than 80.000 persons from 16th to 18th century by now). It serves me as material to subsequent studies and a monography devoted to middle offices nobility in Great Poland in 17th century.

Others scientific achievements

The text about the seals of the queen Louise-Marie mentioned above, indicates an adjacent field of my work, connected with iconosphere. Early modern times are fruitful even if not easy matter of analysis in that domain, mainly because of highly persuasive character of iconographic rhetorics. It is why I analysed particular objects or ensembles. Remaining in Poznań area I proposed an interpretation of cycle of ceiling fresco paintings from the former jesuit church in the capital city of Great Poland, treated as a synthesis of international vision of catholicism and local images, that must not be considered as provincial ones (*Le programme idéologique de l'église du collège jésuite de Poznań dans la première moitié du XVIIIe siècle*, in: *Stratégies de la Contre-Réforme en France et en Pologne*, ed. Ch. Grell, M. Serwański, I. Kraszewski, Instytut Historii UAM, Poznań 2006, p. 161-172). Its important aspect consist in the perception of methods that used the history of Poland as a basis of very interesting narration, universalist and metaphysical as well, in the spirit of baroque theory of *affetti*. The same problem of relations between the universalis and local character of religion was a subject of my analysis based on writings of Stanislaus Hosius, published as: *Religion universelle et religions nationales, catholicisme et protestantisme dans les écrits polémiques de Stanislas Hosius* (in: *Conscience nationale, État et religions. Actes du XIIIe Colloque*

franco-polonais de l'Université Adam Mickiewicz de Poznan et de l'Université Marc Bloch de Strasbourg, 14-16 octobre 2004 Strasbourg, ed. P. Werly, Presses Universitaires de Strasbourg, Strasbourg 2008, p. 11-21).

Another example of iconographic analysis is an article written with Maciej Forycki *Portret sarmaty oświeconego (Barok. Historia-Literatura-Sztuka, XI/1 (21) 2004, Wyd. Neriton, Warszawa 2004, p. 87-104)*. We proposed a detailed analysis and interpretation of engraved portrait of Michael Wielhorski, great master of the kitchen of Grand Duchy of Lithuania, showing less obvious (e.g. musical) themes of his biography, and particularly a paradoxal synthesis of his political views (republican in the sense of those days) with completely cosmopolitan and aristocratic iconography of his portrait. My interest on iconography was also realised in many educational initiatives (for instance *Dzielo sztuki jako źródło historyczne*, in: « Powtórka przed... » *II Spotkania z historią dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych*, ed. J. Dobosz, D. Konieczka-Śliwińska, Poznań 2008, p. 124-126 (workshop materials)).

Working on court culture and iconography led me to studying the theory of *affetti* mentioned above. It resounded particularly well in a modern music. Of course, it is easier to a historian (thanks to librettos) to analyse musical theatre. A result of these analysis (used also in my teachings) become an article written with the cooperation of Ewa Schreiber *Les jeux de Haendel. L'opéra au XVIIIe siècle. Entre divertissement et éducation* (in: *Jeux et sports de la Renaissance à nos jours*, ed. M. Forycki, A. Jakuboszczak i M. Serwański, Instytut Historii UAM, Poznań 2013, p. 107-123). This paper, based on detailed source material (librettos and music scores as well) touches a very important problem of the theory and practice of influence that baroque art (operatic music here) had on his recipients. Educational aspect, exposed in the title of the book, was important for me, but rather from social point of view. This educational theme was equally discussed in my paper: *L'école cracovienne des Soeurs de la Présentation et la noblesse polonaise aux XVIIe-XVIIIe siècles* (in: *L'Éducation des jeunes filles nobles en Europe XVIIe-XVIIIe siècles*, ed. C. Grell i A. Ramière de Fortanier, Presses de l'Université Paris-Sorbonne, 2004, p. 87-98). It is focused not exactly on the history of the school of sisters of Presentation but rather on their connections with noble society.

A link to research about a place and a structure of nobility in the Commonwealth was clear in my important text: *La création de l'aristocratie polonaise – les titres honorifiques et leur réception dans la société nobiliaire égalitaire. Les débuts difficiles* (in: *Polska-Francja-Europa. Studia z dziejów Polski i stosunków międzynarodowych*, ed. Maciej Forycki,

Agnieszka Jakuboszczak, Jan Jurkiewicz, Igor Kraszewski, Mikołaj Pukianiec, Poznań 2011, p. 639-649). Proceeding with a dispersed sources I studied there a fundamental question of beginning (or efforts) to segregate Polish nobility legally; in my opinion I managed to propose a valuable interpretation on some cronical relations (John Długosz for instance), that was overlooked earlier. In my further studies I was focusing on similiar problems, sometimes in a more detailed (*Hrabiowie Olizarowie Wolczkiewiczowie w Wielkopolsce – preludium siedemnastowieczne?* in: *Wokół Wielkiego Księstwa Litewskiego i jego tradycji*, ed. B. Manyś i M. Zwierzykowski, Poznań 2016, p. 289-297), sometimes more large manner, as in the text mentioned above (*La société des princes aux XVIIIe-XXe siècles*).

A particular result of this research were the studies in prosopographical and biographical field. I wrote two complete biograms concerning the nobility of Great Poland to *Polish Biographical Dictionary (Szoldrski Maciej h. Łódzia (ok.1582-1626/1627)*, Polski Słownik Biograficzny, t. XLVIII/4 (199), Warszawa-Kraków 2013, p. 520-521; and *Szoldrski Stanisław h. Łódzia (†1645)*, Polski Słownik Biograficzny, t. XLVIII/4 (199), Warszawa-Kraków 2013, p. 522-523). Together with Michał Zwierzykowski I wrote also the ample biogram of bishop Nicolaus Świącicki, where I worked most intensely on early years and ecclesiastical career of the bishop (*Świącicki Mikołaj Stanisław h. Jastrzębiec (ok.1640 – 1707), biskup kijowski, biskup poznański, opat trzemeszeński*, in: *Polski Słownik Biograficzny*, t. LI/3 z.210, Warszawa-Kraków 2017, p. 459-466). Useful and reach effect of my studies on Great Poland's nobility was an article that listed some hundreds of judges-deputies to the Crown Tribunal from 1626 to 1646 (*Deputaci do Trybunału Koronnego w latach 1626-1646. Przyczynek prozopograficzny*, in: „Trzeba dyscypliny – bez niej nie da się pasji składnie wyrazić...”. *Studia z dziejów nowożytnych*, Poznań 2012, p. 229-271). Many precise biographical data were possible to obtain grace of the manuscripts from Kórnik Library of Polish Academy of Sciences and genealogical bibliography. They are very much in demand during working on 17th century's noble society; some details of the functioning of the tribunal were also explicated.

The effect of my genealogical research were also numerous family trees (complete or in excerpts) accompanying various publications (e.g. *Tablica genealogiczna rodziny Sobockich h. Nałęcz*, in: P. Stróżyk, *O potrzebie i możliwościach badań nad herbami złożonymi. Uwagi na przykładzie ikonograficznych źródeł heraldycznych z Wielkopolski*, in: *Ad fontes. O naturze źródła historycznego*, ed. F. Rosik, P. Wiszewski, Wrocław 2004, p. 216; *Généalogie simplifiée des Radziwill (XVIe-XVIIIe siècles)*, in: *Stratégies de la Contre-Réforme en France et en Pologne*, ed. Ch. Grell, M. Serwański, I. Kraszewski, Instytut Historii UAM, Poznań

2006, p. 102; *Uwagi do tablic genealogicznych* and *Tablice genealogiczne I-V*, in: Z. Szultka, A. Kamiński, G. Kucharczyk, D. Łukasiewicz, B. Wachowiak, *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701-1806)*, ed. B. Wachowiak, Wyd. Poznańskie, Poznań 2010, p. 983-985 and p.w.n. between p. 986 and 987; *Tablice genealogiczne. Objaśnienia*, in: *Jadwiga Zamoyska. Między Londynem a Stambulem. Wspomnień część II*, ed. E. Bątkiewicz-Szymanowska, M. Biniś-Szkopek, Kórnik 2014, p. 269-270 and fig. I-V).

A special result of my work on this field was the text: *Powiązania dynastyczne Piastów wielkopolskich*, in: *Przemyslowie wielkopolscy od księcia dzielnicowego do króla Polski*, ed. H. Kóčka-Krenz, Poznań 2008, p. 55-65, altogether with an electronic interactive family tree including an introduction, 65 biographies of monarchs and bibliography. More classical form had my articles for Polish edition of the *Encyclopaedia Britannica*, concerning European dynasties. In those large, monographic entries I gave the history of four Anjou dynasties and three Valois dynasties (with ramifications) (t. 45, Poznań 2005, entry «Walezjusze», p. 146-161, 4 fam. trees.; t. 49-supplement, Poznań 2005 entry «Andegaweni», p. 15-37, 5 fam. trees, and bibliography).

Equally for Polish edition of *Encyclopaedia Britannica* (t. 49-supplement, Poznań 2005) I prepared 37 entries concerning Polish noble heraldry: («Awdaniec» (p. 53), «Bogoryja» (p. 87), «Bończa» (p. 94), «Ciołek» (p. 124), «Dąbrowa» (p. 144-145), «Dębno» (p. 147), «Doliwa» (p. 150), «Dołęga» (p. 150-151), «Drogosław» (p. 154), «Dryja» (p. 154), «Gierałt» (p. 174), «Godziemba» (p. 177-178), «Gozdawa» (p. 179), «Gryf» (p. 184), «Grzymała» (p. 189-190), «Janina» (p. 212), «Jastrzębiec» (p. 215), «Jeleń» (p. 216), «Jelita» (p. 217), «Junosza» (p. 219), «Korab» (p. 232-233), «Korczak» (p. 233), «Korybut» (p. 234), «Kościeszka» (p. 236), «Leliwa» (p. 256), «Leszczyc» (p. 258), «Lis» (p. 261-262), «Lubicz» (p. 265), «Łabędź» (p. 267), «Łodzia» (p. 269), «Nałęcz» (p. 291-292), «Nieczuja» (p. 296), «Niesobia» (p. 296-297), «Nowina» (p. 301), «Odroważ» (p. 306), «Ogończyk» (p. 307), «Oksza» (p. 308)).

They are connected to a field of research I have mentioned writing about royal sigillography or noble prosopography, that is heraldry. Apart from numerous detailed solutions included in the works above (e.g. coats of arms of judges-deputies to the Tribunal) I paid much of my attention to academic heraldry, and especially to heraldic – or more largely iconographic – traditions of high schools in Poznań. The most interesting results of these research were published with the cooperation of Paweł Stróżyk: *Tradycje heraldyczne akademickiego Poznania* (in: *Vivat Academia! 400 lat tradycji akademickich Poznania*, Poznań 2012, p. 113-129) – in a more complex manner; *Znaki i symbole Uniwersytetu*

Poznańskiego w okresie międzywojennym (in: *Znaki i symbole w przestrzeni publicznej. Od średniowiecza do czasów współczesnych*, ed. A. Jaworska, R. Jop, K. Madejska, Warszawa 2016, p. 77-99) – more detailed study; and last *Herb i chorągiew Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, Poznań 2011 (from more practical perspective). One another paper consecrated to the history of university in Poznań is worth to mention here, although its title is inconspicuous and a little bit reporting. It is an extensive article: *Historia Studenckiego Koła Naukowego Historyków im. Gerarda Labudy przy Instytucie Historii UAM. Lata 2006-2016* (in: *Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach 2006-2016*, ed. J. Dobosz, D. Konieczka-Śliwińska, P. Matusik, Poznań 2016, p. 187-247). To reconstruct a history seemingly so recent revealed as a great challenge in sources and methods but the results can be important and interesting for historians of academic life in this period, for biographers, historians of education or even of everyday life.

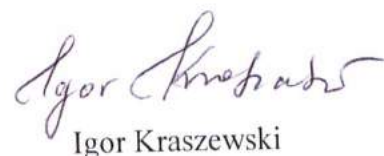
My works devoted to history and heraldry of Poznań universities are part of larger research, focused on the past of modern Great Poland. Invited to pronounce inaugural speech during the conference in 2011 I tried to demonstrate a multi-faceted synthesis of the situation of Poznań and Great Poland at the turn of 16th and 17th centuries (*Wielkopolska i Poznań na przełomie XVI i XVII wieku*, in: *Wokół jezuickiej fundacji uniwersytetu z 1611 roku*, ed. D. Żołędź-Strzelczyk, Rafał Witkowski, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 2011, p. 15-37). A valuable scientific description was equally a chapter (written with Michał Zwierzykowski) consecrated to modern history of Kicin near Poznań (*Dzieje Kicina w czasach nowożytnych (XVI-XVIII wiek)*, in: *Kicin przez wieki. Historia wsi na obrzeżach aglomeracji poznańskiej*, ed. W. Tyborowski, Czerwonak 2016, p. 57-110). It is worth to stress, that for this publication I accomplished a minutious research in sources, specially ecclesiastical ones, but also in iconographic material. The results were various exceptional discoveries, that showed in new light the history of modest locality (i.a. a Late Baroque garden).

Among the works that I undertook there were also some editorial projects. Besides of my participation in edition of John Hevelius's correspondance I am a member of group who prepares an edition of dietiny documents from the Vasa period. First of all, as a director of NPRH project n° 11H 12 0514 81 (*Edycja źródłowa: Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1632-1668 (panowanie Władysława IV i Jana II Kazimierza)*), then as an executive in NPRH project n° 1H 17 0445 84 (*Akta sejmikowe województwa łęczyckiego do 1695 r. Druk trzech tomów akt sejmikowych województwa belskiego z lat 1572-1668, 1669-1717, 1718-1772*) directed by Robert Kołodziej.

Since 2014 I collaborated in the edition of memories of Jadwiga Działyńska, wife of general Władysław Zamoyski (i.a. I drew family trees). In 2017 the memories of her daughter, Maria Zamoyska, were published and I was one of directors of this edition (*Maria Zamoyska. Wspomnienia*, ed. M. Biniaś-Szkopek, I. Kraszewski, K. Rataj, Kórnik 2017, pp. 1-272, with *Wstęp i nota edytorska*, p. 5-21). I had similar experiences earlier, when I was asked to write new introductions to reeditions of *Pamiętniki* by J.Ch. Pasek and of *Opis obyczajów* by J. Kitowicz (*Wstęp* in: Jędrzej Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, *Kroniki Polskie* series, Oficyna Wydawnicza FOKA, Wrocław 2010, t. I, p. V-XIV; *Wstęp* in: Jan Chryzostom Pasek, *Pamiętniki*, *Kroniki Polskie* series, Oficyna Wydawnicza FOKA, Wrocław 2010, t. I, p. V-XIV). I worked also as co-director of the volume *Polska-Francja-Europa. Studia z dziejów Polski i stosunków międzynarodowych* (dir. Maciej Forycki, Agnieszka Jakuboszczak, Jan Jurkiewicz, Igor Kraszewski, Mikołaj Pukianiec, Poznań 2011, pp. 793) and participated in redaction of the volume *Stratégies de la Contre-Réforme en France et en Pologne* (dir. Ch. Grell, M. Serwański, I. Kraszewski, Instytut Historii UAM, Poznań 2006, pp. 184).

A separate mention should be reserved to my translatory work. Its first effect was a work concerning the history and spirituality of carthusian order (*Żywa tradycja. Święty Bruno i kartuzi*, translated from French, w.p.e. 2005, pp. 1-31). Although destined to large public it was rich in details and well documented. My most important challenge and achievement in this field became a translation and scientific direction of biography of John Hevelius written by Chantal Grell (Ch. Grell, *Jan Heweliusz i jego czasy*, Warszawa-Gdańsk 2016, pp. 224; with: *Od tłumacza* p. 19-22). It is a section of first volume from the edition of the correspondence of John Hevelius, a long-term international project in which I am engaged.

My studies on iconosphere, academic heraldry and academic traditions in Poznań will bring in few months a volume of studies concerning these questions since 16th century till present time. I am involved also in a long-term, group research project of studies on a collection of molds from Lubiąż monastery – its first volume will be devoted to seals of bishops.

Igor Kraszewski